Eindrapportage pilotproject

Geïntegreerde implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving

t.b.v. het ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Den Haag, 19 juni 2026

I. Samenvatting bevindingen en aanbevelingen van het pilotproject

In de pilot is niet alleen gewerkt aan een geïntegreerde aanpak voor de invoering van EU-duurzaamheidswetgeving, maar ook onderzocht welke randvoorwaarden nodig zijn voor een effectieve toepassing ervan in de praktijk. Op basis van input uit werkgroepen, stakeholderdialogen, trainingen en gesprekken met bedrijven zijn ook overkoepelende aanbevelingen opgesteld voor toekomstig beleid. Omdat het om een kleinschalige pilot met beperkte tijd en middelen ging, dienen de aanbevelingen vooral als aanzet voor verdere uitwerking en concrete vervolgstappen.

Bevindingen

1. Een geïntegreerde benadering helpt bedrijven bij de implementatie van duurzaamheidswetgeving en draagt bij aan regeldrukvermindering, snellere implementatie en meer handelingsperspectief voor bedrijven.
2. Een geïntegreerde benadering kan alleen goed werken als deze onderdeel is van een bredere integrale overheidsaanpak. Zonder goede afstemming bestaat het risico dat bedrijven alsnog worden geconfronteerd met versnipperde informatie, uiteenlopende verwachtingen en oplopende regeldruk. Dit geldt ook voor de Nederlandse inzet in Europa en voor digitale initiatieven die raken aan de implementatie van duurzaamheidswetgeving.
3. Bedrijven hebben behoefte aan een stabiele, betrouwbare en consistente overheid en voorbeeldgedrag vanuit de overheid zelf. Consistent overheidshandelen is een randvoorwaarde voor effectieve implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving door bedrijven.
4. Voor de effectiviteit van de integrale aanpak is een daarmee samenhangende geïntegreerde benadering in het toezicht van belang om oplossingen te bieden bij eventuele tegenstrijdigheden tussen de wetten en om zo effectief mogelijk bij te dragen aan de realisatie van het gedeelde doel achter de wetten.
5. De huidige informatievoorziening is versnipperd en vergroot de door bedrijven ervaren regeldruk omdat hierdoor wetgeving vaak per afzonderlijke wet uitgelegd wordt, met eigen terminologie, eigen formats en eigen accenten.
6. Bedrijven, en met name MKB-bedrijven, hebben grote behoefte aan praktische ondersteuning en samenwerking om duurzaamheidsverplichtingen te vertalen naar hun organisatie, processen, ketens en keuzes in de praktijk. Juridische uitleg alleen is onvoldoende.
7. Problemen bij data-uitwisseling en gebrek aan standaardisatie vormen een belangrijke component van de door bedrijven ervaren regeldruk. Sectoroverstijgende regie is hierbij van belang. Standalone initiatieven en gesloten systemen kunnen de uitvoerbaarheid bemoeilijken, marktverstorend werken en zetten vooral MKB-bedrijven op achterstand.
8. Veel duurzaamheidswetgeving komt voort uit Europese regelgeving en veel waardeketens zijn internationaal georganiseerd. Bedrijven geven aan dat zij behoefte hebben aan een gelijk speelveld en eenduidigheid in interpretatie, implementatie, informatievoorziening en toezicht tussen lidstaten.

Aanbevelingen

1. Zorg voor inhoudelijke doorontwikkeling van de geïntegreerde benadering op basis van het OESO 6-stappenmodel met het oog op het behouden en vergroten van de brede toepasbaarheid en toegankelijkheid ervan.
2. Stel een rijksbrede taskforce integrale aanpak EU-duurzaamheidswetgeving in waarin alle relevante departementen en andere publieke partijen vertegenwoordigd zijn om meer samenhang te brengen in beleid, implementatie, toezicht, ondersteuning en communicatie rond EU-duurzaamheidswetgeving.
3. Zorg voor stabiele beleidslijnen, eenduidige communicatie en zichtbare toepassing in overheidsbeleid en -bedrijfsvoering waarop bedrijven kunnen vertrouwen.
4. Bevorder een geïntegreerde benadering van duurzaamheidswetgeving ook vanuit het toezicht en faciliteer in dat kader afstemming en/of samenwerking tussen de betrokken toezichthouders.
5. Versterk de regiefunctie van het MVO-steunpunt van RVO zodat één herkenbare en consistente lijn vanuit de overheid ontwikkeld wordt waarbij niet elke wet opnieuw als iets volledig nieuws wordt gepresenteerd, maar juist duidelijk wordt gemaakt hoe wetten met elkaar samenhangen en hoe bedrijven daar praktisch mee om kunnen gaan.
6. Breng de geïntegreerde aanpak van pilot naar praktijk door de in het project ontwikkelde roadmap, training en e-learning door te ontwikkelen en op te schalen via kanalen die dicht bij de bedrijfspraktijk staan.
7. Faciliteer sectoroverstijgende regie op harmonisatie, interoperabiliteit en betrouwbare data- uitwisseling en werk aan een nationale roadmap voor data-uitwisseling rond duurzaamheidswetgeving waarbij aangesloten wordt op bestaande internationale standaarden en data-infrastructuren voor productherkenning en data-uitwisseling binnen productieketens.
8. Breng de geïntegreerde benadering actief in op Europees niveau.

II. Opdracht, uitgangspunten, werkwijze en resultaten pilotproject

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is in april 2025 gestart met de pilot 'Geïntegreerde implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving'. Aanleiding hiervoor was het toenemende aantal Europese duurzaamheidswetten waarmee bedrijven worden geconfronteerd, zoals de CSRD, CSDDD en Ontbossingsverordening (EUDR). De pilot had als doel een geïntegreerde benadering te ontwikkelen waarmee bedrijven duurzaamheidswetgeving samenhangend – en dus efficiënter – kunnen implementeren, aansluitend op bestaande internationale richtlijnen zoals de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles (UNGP's).

De pilot vertrok vanuit de behoefte aan een praktisch toepasbare en samenhangende aanpak voor bedrijven die actief zijn in nationale en internationale ketens. Daarbij is bewust gekozen voor een afgebakende selectie van EU-wetten rondom ketenverantwoordelijkheid en due diligence, vanwege de inhoudelijke overlap en de impact op bedrijven. De ontwikkelde aanpak moest bruikbaar zijn voor verschillende typen bedrijven, inclusief bedrijven die indirect met wetgeving te maken krijgen via ketenpartners. Bijzondere aandacht ging uit naar de brede middengroep van bedrijven ('early majority') die behoefte heeft aan concrete ondersteuning en handelingsperspectief. Daarnaast was brede toegankelijkheid van de resultaten een belangrijk uitgangspunt, waardoor ontwikkelde instrumenten zoveel mogelijk 'open source' beschikbaar zijn gemaakt.

De pilot is uitgevoerd via een transparant en participatief proces waarin bedrijven, overheid, maatschappelijke organisaties, experts en kennisinstellingen actief betrokken waren. Binnen vier samenwerkende deelprojecten is gewerkt aan juridische analyse, stakeholderbetrokkenheid, trainingen en kennisdeling. Via stakeholderdialogen, werkgroepen, pilottrainingen, een klankbordgroep en webinars werden praktijkervaringen en feedback opgehaald en direct verwerkt in de verdere ontwikkeling van de geïntegreerde benadering. Een multidisciplinaire werkgroep analyseerde de overlap tussen EU-duurzaamheidswetten en ontwikkelde op basis daarvan een samenhangende implementatieaanpak, die gedurende het traject voortdurend in de praktijk werd getoetst en aangescherpt.

De pilot heeft geleid tot meerdere concrete producten die bedrijven en andere stakeholders ondersteunen bij de geïntegreerde toepassing van duurzaamheidswetgeving. Daarbij zijn onder meer een analyse van overlap tussen EU-wetgeving, een geïntegreerde implementatiebenadering en een praktische roadmap Integrale Aanpak ontwikkeld. Daarnaast zijn een tweedaagse trainingsmodule, een e-learning, stakeholderdialogen en beleidsaanbevelingen opgesteld. Deze producten zijn erop gericht om bedrijven praktisch houvast te bieden bij het begrijpen, toepassen en organiseren van duurzaamheidsverplichtingen in ketens. Daarbij ligt de nadruk op het verminderen van complexiteit, het versterken van handelingsperspectief en het bevorderen van een meer samenhangende toepassing in de praktijk.

Een uitgebreide toelichting op de opdracht, uitgangspunten, werkwijze en resultaten van het pilotproject is te vinden in de bijlage.

III. Beschrijving en relevantie geïntegreerde benadering

De uitdaging: een lappendeken van verplichtingen

De EU-duurzaamheidswetten die voor het Nederlandse bedrijfsleven relevant zijn, zijn niet in onderlinge samenhang ontworpen. Zij komen voort uit verschillende beleidstrajecten met elk hun eigen dynamiek en politieke urgentie, en proberen bedrijven aan te zetten tot (meer) verantwoord en duurzaam ondernemen via verschillende typen sturingslogica: transparantie, beprijzing, markttoegang, proces en classificatie.

Die verschillen in sturingslogica werken door in de opzet, terminologie, normstelling en handhaving van de wetten, waardoor bedrijven die onder meerdere wetten vallen al snel door de bomen het bos niet meer zien. Data-vereisten overlappen maar zijn niet identiek. Procesverplichtingen lijken op elkaar maar zijn niet gecoördineerd. De prioriteringsvereisten die impliciet of expliciet uit de wetten voortvloeien, verschillen en zijn soms tegenstrijdig. Ketendefinities lopen uiteen. Rapportageverplichtingen richten zich op verschillende ontvangers via verschillende kanalen en verschillen qua detailniveau.

Het resultaat is een stelsel van wetten dat op bedrijven overkomt als een lappendeken van verplichtingen.

Toch gaan al deze wetten in de kern over hetzelfde: het voorkomen en verminderen van negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor mens, milieu en klimaat. Maar de verschillen tussen de wetten in opzet, terminologie, normstelling en handhaving verhullen die gemeenschappelijke grondslag. Omdat een overkoepelend narratief dat de samenhang benadrukt ontbreekt en er geen praktische ondersteuning beschikbaar is die bedrijven helpt de verbindingen te leggen, worden bedrijven min of meer gedwongen elke wet afzonderlijk te implementeren. Terwijl het in essentie om variaties op hetzelfde thema gaat.

Vertrekpunt: een gemeenschappelijke basis

De observatie dat de verschillende EU-duurzaamheidswetten in feite variaties zijn op hetzelfde thema vormt de sleutel tot een geïntegreerde aanpak. Om te bepalen in hoeverre zo'n aanpak mogelijk is en waar die op gebaseerd zou kunnen worden, is het zinvol om verder te kijken naar wat de verschillende wetten nu precies met elkaar gemeen hebben.

Het eerste gedeelde element is de doelstelling. Zoals al is vastgesteld, beogen alle relevante wetten hetzelfde: het voorkomen en verminderen van negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor mens, milieu en klimaat, waarbij het doorgaans niet alleen om de eigen activiteiten gaat maar ook om die van ketenpartners.

In dat laatste ligt ook gelijk het tweede gedeelde element besloten: een ketencomponent. Vrijwel alle relevante wetten vragen van bedrijven dat zij zicht hebben op hun keten: wie hun ketenpartners zijn, waar zij opereren en welke risico's verbonden zijn aan activiteiten in de keten. In sommige wetten wordt daarnaast verwacht dat bedrijven actief stappen ondernemen om die risico's te beperken of ervoor te zorgen dat hun ketenpartners dat (kunnen) doen.

Uit deze twee elementen volgt een derde: een gedeelde werkelijkheid. Omdat de doelstelling dezelfde is én de aanpak via ketens loopt, richten alle wetten zich op grotendeels dezelfde werkelijkheid. Een kobaltmijn in de DRC, een textielfabriek in Bangladesh, een palmolieplantage in Indonesië — wat daar gebeurt is relevant voor meerdere wetten tegelijk. Wie die werkelijkheid eenmalig goed in kaart brengt, beschikt over een gemeenschappelijke basis van waaruit wet-specifieke vereisten benaderd kunnen worden als variaties op hetzelfde thema in plaats van als afzonderlijke thema's.

Het vierde gedeelde element geeft gelijk een suggestie voor een logische basis voor de geïntegreerde benadering. Vrijwel alle relevante wetten bevatten elementen die terug te voeren zijn tot één of meer stappen van het OESO 6-stappenmodel voor due diligence, of een functioneel equivalent daarvan. De mate van overlap kan daarbij wel sterk variëren: de verplichtingen in de CSDDD, Conflictmineralenverordening en Batterijenverordening vertonen sterke parallellen met (elementen van) alle zes de stappen, terwijl het bij de EUDR en de CSRD bijvoorbeeld niet om alle stappen gaat en ook de functionele equivalentie minder sterk is. Bij andere wetten, zoals CBAM of EVOA (die ziet op grensoverschrijdend afvalvervoer) gaat het slechts om een enkel element.

Ongeacht de nuances geldt dat overeenkomsten met elementen uit het OESO 6-stappenmodel in veel wetten terug te vinden zijn, niet alleen in de wetten met betrekking tot verantwoord ondernemen die er direct op zijn gebaseerd, maar ook in andere duurzaamheidswetten. Datzelfde kan gezegd worden van wetgeving buiten de EU-duurzaamheidscontext. De Risico-Inventarisatie en -Evaluatie uit de Arbowet (die bedrijven verplicht arbeidsrisico's systematisch te identificeren en aan te pakken), de zorgplicht in milieuwetgeving en het civiele aansprakelijkheidsrecht, de cliëntenonderzoeksverplichting uit de Wwft en het systematische voedselveiligheidsmanagement op basis van risicoanalyse uit de Algemene Levensmiddelenverordening — zij werken allemaal vanuit dezelfde grondlogica.

Dat is geen toeval. Het OESO 6-stappenmodel is in de kern een heel logisch model voor situaties waarin het gaat om het vermijden of adresseren van negatieve gevolgen van activiteiten op anderen: wees je bewust van wat je doet (of wat je ketenpartners doen), beoordeel de risico's daarvan voor anderen, neem maatregelen, stuur zo nodig bij, wees transparant over wat je doet en zet recht wat verkeerd is gegaan. Die logica is universeel genoeg om in zeer uiteenlopende wettelijke contexten herkenbaar te zijn, ook onder andere noemers.

Dat maakt het OESO 6-stappenmodel tot een bruikbaar vertrekpunt voor de geïntegreerde benadering: het is het enige instrument dat tegelijk de ketencomponent én de due diligence-proceslogica omvat die vrijwel alle relevante wetten met elkaar delen, en het biedt bedrijven een herkenbare processtructuur waarop de wet-specifieke vereisten als differentiaties kunnen worden geënt.

Deze conclusie wordt verder versterkt door een aantal praktische kenmerken van het model. Het is openbaar en laagdrempelig beschikbaar, in veel talen vertaald en er zijn allerlei handreikingen en instrumenten ontwikkeld voor de uitleg en toepassing ervan, zowel door de OESO zelf als door anderen. Het is bovendien een breed geaccepteerd internationaal referentiekader: het geldt als normatief kader voor bedrijven in alle OESO-landen, voor bedrijven uit alle sectoren en van alle groottes, voor een brede range aan impacts en voor de gehele keten. En ook buiten de EU worden er in steeds meer landen due diligence wetten ontwikkeld die voortborduren op de OESO-richtlijnen en/of UNGP's. Bedrijven die het model als vertrekpunt nemen, baseren zich daarmee op een

internationaal erkend en breed gedragen kader, wat de geïntegreerde benadering ook buiten de EU-context relevant en toepasbaar maakt.

De geïntegreerde benadering

De aanleiding voor het pilotproject is de regeldruk die ontstaat als meerdere EU-duurzaamheidswetten tegelijk van toepassing zijn. Zoals hierboven besproken is, biedt het OESO 6-stappenmodel in beginsel een solide procesmatige basis voor een geïntegreerde benadering van de implementatie van deze wetten. Tegelijkertijd is het OESO 6-stappenmodel hier niet specifiek voor ontwikkeld. Het model werd geïntroduceerd, voorzien van veel implementatiesuggesties, in de OESO due diligence handreiking 2018, nog vóór de lancering van de EU Green Deal en de opkomst van EU-wetgeving op het gebied van verantwoord en duurzaam ondernemen. Om de toepasbaarheid van het model en daarmee de effectiviteit van de geïntegreerde benadering te vergroten – met als uiteindelijk doel om de ervaren regeldruk voor bedrijven die direct of indirect te maken krijgen met meerdere, deels overlappende en deels afwijkende duurzaamheidswetten te verminderen – voegt de geïntegreerde benadering drie elementen toe aan het model.

1. Mapping van wetten als startpunt

Voordat een bedrijf de zes stappen doorloopt, brengt het in kaart welke wetten op hem van toepassing zijn of om andere redenen relevant zijn, bijvoorbeeld vanwege klanteisen, en welke prioriteringsvereisten uit die wetten voortvloeien naast de OESO due diligence-logica van ernst en waarschijnlijkheid. Handvatten voor het in de praktijk brengen van de prioritering van ketens en risico's die hieruit voortvloeit, staan in de roadmap die in het kader van het pilotproject ontwikkeld is en uitgewerkt is in de training en de e-learning. Dit omvat onder meer suggesties voor wat te doen als prioriteringsvereisten in verschillende wetten uiteenlopende dingen vragen van bedrijven en het bedrijf gedwongen is keuzes te maken. Sommige wetten schrijven immers voor dat bepaalde risico's worden geprioriteerd, zoals ontbossing, dwangarbeid of conflictmineralen, ongeacht of die op basis van het OESO 6-stappenmodel de hoogste prioriteit zouden krijgen, en het is niet altijd praktisch mogelijk voor bedrijven om bij samenloop aan alle prioriteringsvereisten te voldoen.

In aanvulling hierop brengt het bedrijf in kaart wat de relevante wetten minimaal vereisen in termen van ketendiepte, risicocategorieën en data. Ook hiervoor bieden de training en de e-learning handvatten, op basis van de in het kader van het pilotproject gemaakte analyse van samenhang tussen relevante wetten. Op deze manier wordt het OESO 6-stappenmodel wetgevingsspecifiek gemaakt zonder dat de proceslogica ervan wordt aangetast.

2. Proactieve inrichting

Due diligence op grond van het OESO 6-stappenmodel is een doorlopende cyclus; het due diligence proces is doorgaand, reactief en flexibel, met feedback-loops om te waarborgen dat de onderneming kan leren wat werkt en wat niet en gericht op continue verbetering van systemen en processen om negatieve gevolgen te voorkomen en aan te pakken. Dit uitgangspunt komt ook terug in de meeste EU-duurzaamheidswetten, alhoewel de nuanceverschillen op dit punt groot zijn. In de context van de geïntegreerde

benadering loont het echter om een deel van de due diligence-structuur proactief neer te zetten, vóórdat specifieke risico's zich hebben voorgedaan. Niet als vervanging van de doorlopende cyclus, maar als fundament ervan.

Wie vooraf zorgt voor een aantal vaste kernelementen – het vermogen om ketens in kaart te brengen, een methodologie voor risicobeoordeling, een structuur voor stakeholderengagement, een signalerings- en klachtenmechanisme en basisactieplannen voor de meest waarschijnlijke risicocategorieën — en deze gelijk inricht op de vereisten van alle relevante wetten, creëert een solide basis voor naleving en voorkomt dat het due diligence-proces telkens moet worden herzien als nieuwe wetten van kracht worden of bij nieuwe ketenpartners. Samenwerking met ketenpartners en andere bedrijven, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven, gezamenlijke ketenkartering of gedeelde auditprogramma's, vergroot daarbij de reikwijdte en verlaagt de kosten van de inrichting. De training en de e-learning laten zien, mede op basis van de analyse van samenhang tussen relevante wetten, waar in dit verband de meeste winst gehaald kan worden.

3. Geïntegreerde data- en communicatiestructuur

Verschillende wetten vragen om verwerking van (deels) dezelfde informatie, maar vaak in verschillende formats, op verschillende momenten, van verschillende ketenpartners en/of richting verschillende ontvangers, waaronder toezichthouders, investeerders, afnemers, ketenpartners en stakeholders. Wie voor elke wet apart data verzamelt en rapporteert, mist een deel van de efficiëntieslag die de geïntegreerde benadering beoogt te bewerkstelligen. Een geïntegreerde data- en communicatiestructuur heeft het vermogen om de uiteenlopende vereisten uit de verschillende wetten samen te brengen. Op die manier kan eenmalig verzamelde data meervoudig worden gebruikt, kunnen wet-specifieke differentiaties worden ingepast, en kan communicatie en rapportage worden gecoördineerd. Ook hiervoor worden mede op basis van de analyse van samenhang tussen relevante wetten suggesties gedaan in de training en de e-learning.

In combinatie met het OESO 6-stappenmodel bieden deze drie elementen tezamen bedrijven een reële en structurele mogelijkheid tot een meer efficiënte en effectieve implementatie van duurzaamheidswetgeving en het verminderen van ervaren regeldruk die daarmee samenhangt. Door een geïntegreerde benadering toe te passen en in dat kader ook te investeren in een proactieve en geïntegreerde inrichting van bepaalde vaste elementen van het overigens flexibele OESO 6-stappenmodel kunnen bedrijven aan meerdere wettelijke verplichtingen tegelijk voldoen, zien zij verbanden die bij afzonderlijke implementatie verborgen blijven, en bouwen zij aan een structuur die bestand is tegen nieuwe wettelijke vereisten en veranderende verwachtingen van ketenpartners. Handvatten voor de concrete uitwerking hiervan staan in de roadmap Integrale Aanpak.

Reikwijdte en aandachtspunten

De hier voorgestelde geïntegreerde benadering biedt een reële, voor elk bedrijf toegankelijke en praktisch toepasbare basis voor het aanpakken van de problemen die bedrijven ervaren bij de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving. Aanvullend biedt de geïntegreerde benadering in potentie ook allerlei andere voordelen, die verderop worden besproken: efficiëntie, effectiviteit, leveringszekerheid, robuuste ketens, geopolitieke weerbaarheid, verbetering van het verdienvermogen, betere

toegang tot kapitaal, sterkere marktposities, een robuustere ‘license to operate’ en de mogelijkheid tot het creëren van echte (dat wil zeggen: per saldo positieve) maatschappelijke waarde. Zoals bij elk instrument geldt ook hier dat de geïntegreerde benadering het meest effectief is als bedrijven zich bewust zijn van wat zij wel en niet oplost.

Allereerst betreft het geen compliancemodel. De geïntegreerde benadering biedt geen afvinklijstje geeft ook geen panklaar antwoord op de veelgehoorde vraag 'wanneer is het goed genoeg?'. Ook met de geïntegreerde benadering blijft continue verbetering het basisprincipe, net als in het OESO 6-stappenmodel. Bovendien blijft ook enige differentiatie als gevolg van verschillen in de wetten noodzakelijk; de geïntegreerde benadering is geen one-stop-shop. Wel maakt deze benadering het mogelijk voor bedrijven om een gemeenschappelijke basis in te richten die de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving een stuk efficiënter en effectiever maakt.

De keuze voor het OESO 6-stappenmodel als basis voor de geïntegreerde implementatie van duurzaamheidswetgeving is een logische keuze en kent meerdere voordelen. Maar het levert ook een aantal specifieke beperkingen op die samenhangen met de aard en grenzen van het model zelf.

Een eerste aandachtspunt betreft positieve impacts en de outside-in blik die bijvoorbeeld in de CSRD en enkele andere duurzaamheidswetten een belangrijke rol spelen. Het OESO 6-stappenmodel is volledig inside-out gericht en focust op de negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor de buitenwereld. Positieve impacts, risico's voor het bedrijf zelf en de financiële materialiteitstoets van de CSRD vallen dus buiten de scope van het model en moeten als aanvullende verplichtingen worden meegenomen. Datzelfde geldt daarmee ook voor de dubbele materialiteitsanalyse (DMA) van de CSRD. Het gaat hier om aanvullingen op het model, niet om een tekortkoming die de toepasbaarheid ervan ondermijnt. Wel is het goed om te benadrukken dat de dubbele materialiteitsbenadering van de CSRD in de kern beter aansluit bij het perspectief van de onderneming zelf. Dit kan verwarring oproepen over de interpretatie en toepassing van andere EU-duurzaamheidswetten, die vrijwel allemaal een inside-out focus hebben op de belangen van derden en waar het belang van de onderneming zelf en positieve impacts geen of slechts een beperkte rol spelen.

Een tweede aandachtspunt is dat het OESO 6-stappenmodel in de kern een kwalitatief en procesmatig model is, terwijl er verschillende EU-duurzaamheidswetten zijn die een meer kwantitatieve of binaire benadering kennen, zoals de CSRD, EUDR en CBAM. Het verschil in benadering hangt samen met een fundamenteel verschil in sturingslogica: bij wetten met een proceslogica verloopt de bescherming van mens en milieu direct, via een (inspannings)verplichting tot gepaste zorgvuldigheid op grond waarvan het bedrijf zelf verantwoordelijkheid moet nemen voor negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten in de keten. Bij wetten met een markttoegangs- of transparantielogica is dat anders, omdat de bescherming van mens, milieu of klimaat tegen negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten daar indirect verloopt, via marktmechanismen en informatiesturing. Omdat het OESO 6-stappenmodel zelf ook een proceslogica kent, sluit het zeer goed aan bij de eerste categorie wetten, maar wat minder goed bij de tweede.

Een derde aandachtspunt betreft het downstream deel van de keten. Hoewel het OESO 6-stappenmodel in beginsel de volledige waardeketen dekt, is het houvast die het biedt met betrekking tot negatieve gevolgen bij downstream activiteiten (afvalverwerking, recycling, circulariteit) beperkter dan met betrekking tot upstream activiteiten. Dat is

een relevante beperking, omdat de circulaire economie een van de pijlers is van de EU Green Deal en vereisten met betrekking tot circulariteit zijn terug te vinden in veel EU-duurzaamheidswetten, waaronder de Batterijenverordening, PPWR en EVOA. Bovendien zijn circulariteitsverplichtingen grotendeels productgericht van aard, wat ze minder goed inpasbaar maakt in een procesmatig model als dat van OESO due diligence. Daarbij moet echter worden aangetekend dat het deel van het Nederlandse bedrijfsleven waarvoor dit soort downstream verantwoordelijkheden of verplichtingen relevant zijn, beperkt is.

Een vierde aandachtspunt en specifiek pijnpunt bij de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving door bedrijven betreft, zoals besproken, de prioritering van risico's. Het OESO 6-stappenmodel heeft hierop geen goed antwoord, om twee redenen. De eerste is praktisch van aard: het houvast in de OESO-richtlijnen en de OESO due diligence-handreikingen met betrekking tot de vraag waar een bedrijf moet beginnen met het in kaart brengen van ketens en van risico's, is beperkt en niet goed toegesneden op de praktijk. Dit is een belangrijke beperking, zeker waar het gaat om bedrijven met complexe en omvangrijke ketens.

De tweede reden is structureel: verschillende EU-duurzaamheidswetten kunnen tot tegenstrijdige prioriteringsvereisten leiden. Het OESO 6-stappenmodel, net als bijvoorbeeld de CSDDD, prioriteert op basis van ernst en waarschijnlijkheid van impacts. Sommige andere wetten dwingen echter de prioritering van specifieke negatieve effecten af ongeacht of die risico's op basis van het OESO-model de hoogste prioriteit zouden krijgen. De EUDR bijvoorbeeld focust uitsluitend op ontbossing, de FLR uitsluitend op dwangarbeid. Omdat het model niet uitgaat van concurrerende prioriteringsvereisten die voortvloeien uit verschillende wetten, biedt het hier geen goed antwoord op.

Oplossingen: LCA, toezicht en de roadmap

Een deel van de hiervoor besproken beperkingen van het OESO 6-stappenmodel met betrekking tot kwantitatieve data en downstream verplichtingen kan worden gemitigeerd door de levenscyclusanalyse (LCA) als complementair instrument toe te voegen aan de geïntegreerde benadering. Een volledige cradle-to-grave of cradle-to-cradle LCA dekt juist de elementen waar het OESO-model minder sterk is: kwantitatieve milieu- en klimaatdata over de volledige levenscyclus van een product, inclusief het downstream deel. Daarmee vergroot zij de basis voor het voldoen aan EU-duurzaamheidswetgeving aanzienlijk. Te denken valt aan scope 3-rapportage onder de CSRD, de koolstofvoetafdrukverplichting onder de Batterijenverordening of UPV-verplichtingen onder de PPWR en ESPR. Bovendien biedt een LCA concrete meetbare uitkomsten die beter bruikbaar zijn voor sturing en bijsturing dan de kwalitatieve inspanningsverbintenis van het OESO-model.

Tegelijkertijd kent de LCA als instrument belangrijke beperkingen. Een volledige LCA is kostbaar; afhankelijk van de complexiteit van het product en de keten gaat het al snel om tienduizenden euro's. Daarmee is het voor de meeste bedrijven geen realistische optie. Vereenvoudigde varianten zijn beschikbaar en bruikbaar voor specifieke doeleinden, maar voegen voor de brede duurzaamheidsimplementatie minder toe. Bovendien is een LCA veel minder bruikbaar voor sociale en mensenrechtenrisico's: een sociale LCA bestaat wel maar is methodologisch minder volwassen en voegt relatief weinig toe in verhouding tot wat het kost.

Dan is er nog het spanningsveld tussen enerzijds de iteratieve continue verbetering-logica van het OESO 6-stappenmodel en anderzijds de meer binaire, gesloten systematiek van wetten zoals de EUDR. Dat is moeilijk op te lossen binnen de hier voorgestelde geïntegreerde benadering van de implementatie van duurzaamheidswetgeving, maar zou mogelijk wel (deels) opgelost kunnen worden op het niveau van toezicht en handhaving. Vooralsnog ontbreekt echter de geharmoniseerde aanpak vanuit de relevante toezichthouders die daarvoor nodig zou zijn.

Tot slot is er het prioriteringsprobleem, dat hierboven al uitgebreid is besproken. Ook dit zou door middel van afstemming en samenwerking in het toezicht kunnen worden opgelost. Maar omdat van een geïntegreerde benadering vanuit het toezicht vooralsnog geen sprake is, moet hiervoor in de tussentijd een andere oplossing gevonden worden. Mede om deze reden is besloten om binnen het pilotproject een roadmap Integrale Aanpak te ontwikkelen die een praktische uitwerking biedt van de hier uiteengezette geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving.

De roadmap slaat de brug van wat bedrijven moeten doen om EU-duurzaamheidswetgeving geïntegreerd te implementeren, naar hoe ze dat concreet kunnen aanpakken. De roadmap biedt bedrijven concrete handvatten om te bepalen waar zij kunnen beginnen bij het in kaart brengen van hun ketens en de negatieve impacts daarin, en wat een logische volgorde is in de prioritering van ketens en risico's. Dat is niet alleen relevant voor bedrijven die onder meerdere wetten vallen met concurrerende prioriteringsvereisten, maar ook voor bedrijven die via hun ketenpartners met die concurrentie worden geconfronteerd én voor bedrijven met complexe ketens.

De roadmap laat ook zien hoe bedrijven hun organisatie zo kunnen inrichten dat de effectiviteit van de geïntegreerde benadering zo groot mogelijk is. Daarnaast biedt de roadmap praktische aanwijzingen over hoe actie te ondernemen op geprioriteerde risico's en over hoe een bedrijf herstel of verhaal kan bieden als dat aan de orde is. Tot slot geeft de roadmap aanwijzingen over hoe bedrijven de effecten van hun acties kunnen meten, daarover extern kunnen communiceren en hoe de uitkomsten kunnen bijdragen aan het proces van continue verbetering dat het OESO 6-stappenmodel van bedrijven vraagt.

Wat de geïntegreerde benadering kan opleveren

De geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving kan winst opleveren langs meerdere lijnen, zowel binnen als buiten de duurzaamheidscontext.

De meest directe winst is efficiëntie. Het eenmalig verzamelen van ketendata en hergebruiken daarvan voor meerdere wetten, het inrichten van één risicobeoordelingsproces dat meerdere verplichtingen tegelijk adresseert, en het coördineren van rapportage zodat informatie eenmalig wordt geproduceerd en meervoudig wordt gebruikt, zorgt voor besparing op tijd, kosten en capaciteit. Die besparing zal het grootst zijn met betrekking tot die elementen van het OESO-model waar de overlap tussen wetten het meest substantieel is, zoals ketenkennis, risico-identificatie, stakeholder engagement en bepaalde typen data.

De tweede winst is effectiviteit: een geïntegreerde aanpak levert een completer en meer diepgaand beeld van ketenrisico's op dan afzonderlijke compliance-processen. Bedrijven die de ketendata van meerdere wetten integreren, zien verbanden die bij

gefragmenteerde implementatie verborgen blijven en zijn daarmee beter in staat om de meest ernstige negatieve gevolgen te identificeren en aan te pakken. Dat is niet alleen in het belang van de doelstellingen van de wetgeving en van de (potentiële) benadeelden, maar kan ook in het belang van het bedrijf zelf zijn, onder meer in het kader van reputatie en risicomanagement.

De derde winst reikt verder dan duurzaamheidsdoelstellingen. Adequate ketenkennis en ketenbeheer kunnen strategisch voordeel opleveren. Bedrijven die hun ketens goed kennen - wie hun leveranciers zijn, waar zij opereren, welke risico's zij lopen - zijn niet alleen beter in staat om aan huidige en toekomstige wettelijke verplichtingen te voldoen op het gebied van verantwoord en duurzaam ondernemen, maar kunnen ook beter gepositioneerd zijn om verstoringen op te vangen. De COVID-19-pandemie, de blokkade van het Suezkanaal en de geopolitieke spanningen rond kritieke grondstoffen hebben laten zien hoe kwetsbaar bedrijven zijn die hun ketens niet goed kennen.

Leveringszekerheid, robuuste ketens en geopolitieke weerbaarheid zijn daarmee geen bijproduct maar een zelfstandig strategisch argument voor de investering in ketenkennis die de geïntegreerde benadering met zich meebrengt. Bovendien kunnen een goed inzicht in de keten en proactieve beheersing van duurzaamheidsrisico’s er ook voor zorgen dat bedrijven beter in staat zijn om nieuwe marktkansen te identificeren. Met name in sectoren waar duurzaamheid een steeds belangrijkere inkoopvoorwaarde wordt, kan ketenkennis direct van invloed zijn op het verdienvermogen.

De vierde winst is reputatie en vertrouwen. Bedrijven die aantoonbaar grip hebben op hun ketens en op de impacts van hun activiteiten, bouwen vertrouwen op bij investeerders, afnemers, werknemers en toezichthouders. Dit kan zorgen voor betere toegang tot kapitaal, sterkere marktposities en een robuustere ‘license to operate’. In een wereld waarin ook door investeerders, afnemers en consumenten steeds meer transparantie verwacht wordt zowel over ketens als over duurzaamheidsaspecten wordt een geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving steeds meer een randvoorwaarde voor zakendoen.

Maar bovenal is de geïntegreerde implementatie van duurzaamheidswetgeving een middel om niet alleen te voldoen aan wat de wet vraagt, maar ook daadwerkelijk bij te dragen aan het doel dat daarmee nagestreefd wordt: het voorkomen of beperken van negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor mens, milieu en klimaat. En daarmee aan het creëren van maatschappelijke waarde.

IV. Bevindingen en aanbevelingen

Naast het ontwikkelen van een geïntegreerde benadering voor de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving is in de pilot ook gekeken naar bredere randvoorwaarden voor de effectieve toepassing ervan in de praktijk. De uitvoerende partijen zijn gevraagd om overkoepelende en samenhangende aanbevelingen te doen voor verdere beleidsvorming.

De onderstaande bevindingen en aanbevelingen zijn gebaseerd op de inzichten uit de werkgroep, de stakeholderdialogen, de pilot trainingen, de klankbordgroep, gesprekken met bedrijven en andere belanghebbenden die in de marge van het project gevoerd zijn, en de overige inzichten uit de verschillende werkstromen. Daarbij past de kanttekening dat het om een pilot ging met een beperkte looptijd en beperkte middelen. De aanbevelingen zijn daarom vooral bedoeld om een aanzet te geven tot verdere initiatieven gericht op de geïntegreerde implementatie van duurzaamheidswetgeving, en vragen op onderdelen om verdere uitwerking in concrete acties, het toedelen van verantwoordelijkheden en planning.

Bevinding 1: Een geïntegreerde benadering helpt bedrijven bij de implementatie van duurzaamheidswetgeving en vraagt om verdere doorontwikkeling

De pilot laat zien dat een geïntegreerde benadering van duurzaamheidswetgeving mogelijk is en dat deze bedrijven kan helpen bij de implementatie ervan. Dit is nodig voor bedrijven die zowel direct als indirect onder wetgeving vallen. Door de samenhang zichtbaar te maken tussen verschillende wettelijke verplichtingen wordt inzichtelijk dat veel nieuwe en bestaande verplichtingen vragen om vergelijkbare acties: inzicht krijgen in ketens, risico's identificeren, maatregelen nemen, monitoren, rapporteren en waar nodig herstel bieden. Een geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving heeft het vermogen om winst op te leveren langs meerdere lijnen, zowel binnen als buiten de duurzaamheidscontext: efficiëntie, effectiviteit, strategisch voordeel en reputatie en vertrouwen.

De basis van de geïntegreerde benadering ligt in het OESO 6-stappenmodel voor due diligence, dat een breed toepasbaar, logisch en toegankelijk startpunt biedt voor voldoen aan EU-duurzaamheidswetgeving. In de praktijk blijkt echter dat veel bedrijven nog onvoldoende bekend zijn met dit model en met de samenhang tussen dit model en verschillende EU-duurzaamheidswetten, zoals de EUDR, CSRD, CSDDD en FLR. Ook is nog onvoldoende zichtbaar dat vergelijkbare keten- en due diligence elementen onder een andere noemer terugkomen in andere Europese en nationaalrechtelijke regelgeving, ook buiten de duurzaamheidscontext. Tegelijkertijd is het landschap van EU-duurzaamheidswetgeving aan constante verandering onderhevig.

Doorontwikkeling van de geïntegreerde benadering op basis van het OESO 6-stappenmodel is daarom nodig met het oog op het behouden en vergroten van de brede toepasbaarheid en toegankelijkheid ervan. Tegelijkertijd kent het model ook bepaalde grenzen, wat de vraag oproept of er aanvullende processen zijn die de basis van de geïntegreerde benadering zouden kunnen verbreden, en wat ervoor nodig is om die processen net zo breed toepasbaar en toegankelijk te maken als het OESO 6-stappenmodel.

Aanbeveling 1: Zorg voor inhoudelijke doorontwikkeling van de geïntegreerde benadering op basis van het OESO 6-stappenmodel

Een geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving kan bijdragen aan regeldrukvermindering, snellere implementatie en meer handelingsperspectief voor bedrijven. Het is daarom van belang om de geïntegreerde benadering op basis van het OESO 6-stappenmodel inhoudelijk door te ontwikkelen, mede met het oog op het behouden en waar mogelijk vergroten van de brede toepasbaarheid en toegankelijkheid ervan.

Dit vraagt om:

- verdere verbreding van de geïntegreerde benadering met nieuwe wetten, bestaande wetten op aanvullende thema's en eventuele aanvullende processen mits zij voldoende breed toepasbaar en voor iedereen toegankelijk zijn;
- meer inzicht in de interactie en samenhang tussen wetten met verschillende sturingslogica's (classificatie, transparantie, beprijzing, markttoegang, proces);
- verdere praktische vertaling van de benadering voor bedrijven, brancheorganisaties en ondersteunende partijen, inclusief inzicht in mogelijke kostenbesparing en regeldrukvermindering;
- verdere doorontwikkeling van de roadmap integrale aanpak op basis van de bevindingen uit de doorontwikkeling van de geïntegreerde benadering;
- open source en gratis beschikbaarheid van de ontwikkelde inzichten en instrumenten, zodat deze toegankelijk blijven voor iedereen en breed kunnen worden toegepast en doorontwikkeld.

Bevinding 2: Een geïntegreerde benadering vraagt om rijksbrede regie

De pilot laat zien dat een geïntegreerde benadering alleen goed kan werken als deze onderdeel is van een bredere integrale overheidsaanpak. Bedrijven hebben te maken met verschillende wetten, ministeries, toezichthouders en uitvoeringsorganisaties. Zonder goede afstemming bestaat het risico dat bedrijven alsnog worden geconfronteerd met versnipperde informatie, uiteenlopende verwachtingen en oplopende regeldruk.

Meer rijksbrede regie is nodig om beleid, uitvoering, toezicht, ondersteuning en communicatie beter op elkaar aan te laten sluiten. Dit geldt ook voor de Nederlandse inzet in Europa en voor digitale initiatieven die raken aan de implementatie van duurzaamheidswetgeving.

Aanbeveling 2: Stel een rijksbrede taskforce integrale aanpak EU-duurzaamheidswetgeving in

Een rijksbrede taskforce kan helpen om meer samenhang te brengen in beleid, implementatie, toezicht, ondersteuning en communicatie rond EU-duurzaamheidswetgeving. Logischerwijs zou deze taskforce geleid kunnen worden door het Ministerie van Buitenlandse Zaken vanwege het feit dat dit ministerie de eerstverantwoordelijke is voor de OESO-richtlijnen die aan de basis staan van de geïntegreerde benadering - in nauwe samenwerking met de andere departementen

(onder meer EZK, LVVN, IenW, Financiën, BZK, SZW en JenV). Verder zou het goed zijn om ook andere relevante publieke partijen, waaronder toezichthouders en uitvoeringsorganisaties, bij de taskforce te betrekken.

De volgende taken zouden bij de taskforce belegd kunnen worden:

- het sturen op betere regie en afstemming ten aanzien van duurzaamheidswetgeving tussen de verschillende ministeries en met organisaties verantwoordelijk voor toezicht, uitvoering, voorlichting en ondersteuning;

- het borgen van een betrouwbare overheid die zorgt voor samenhangend en consistent beleid met als doel vermindering van administratieve lasten bij bedrijven en het verhogen van de doelmatigheid van wetgeving op het gebied van verantwoord en duurzaam ondernemen;

- de coördinatie van de Nederlandse inzet richting Brussel en gelijkgestemde lidstaten;

- het aanjagen van overige initiatieven gericht op de efficiënte en effectieve implementatie door bedrijven van EU-duurzaamheidswetgeving, zoals het faciliteren van gevalideerde en uitwisselbare datasystemen;

- het toezien op consequente toepassing van duurzaam en verantwoord ondernemen binnen het eigen overheidsbeleid, waaronder inkoop, subsidies en aanbestedingen, waar nodig in nauwe afstemming met I&W en BZK.

Bevinding 3: Bedrijven hebben behoefte aan een stabiele, betrouwbare en consistente overheid

Tijdens de pilot werd door bedrijven benoemd dat wisselende signalen over wetgeving, zoals wijzigingen in reikwijdte en uitstel van invoeringsdata, de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving bemoeilijken omdat het hierdoor lastiger wordt om investeringsbeslissingen te nemen en (intern) draagvlak te behouden en/of te creëren.

Ook werd benoemd dat bedrijven graag zien dat de overheid consistent is en zelf ook handelt in lijn met de duurzaamheidsdoelen die zij van bedrijven vraagt, onder meer via overheidsinkoop, overheidsaanbestedingen, subsidies en sectorspecifiek beleid. Dit benadrukt het belang van voorspelbaar beleid, consistente communicatie en voorbeeldgedrag vanuit de overheid zelf.

Aanbeveling 3: Zorg voor stabiele beleidslijnen, eenduidige communicatie en zichtbare toepassing in overheidsbeleid en -bedrijfsvoering

Een effectieve en geloofwaardige geïntegreerde benadering vraagt ook om een overheid die duidelijk, voorspelbaar en consistent handelt. Bedrijven moeten kunnen vertrouwen op stabiele beleidslijnen, eenduidige communicatie en een overheid die haar eigen duurzaamheidsambities ook zichtbaar toepast in beleid, uitvoering, inkoop, subsidies en aanbestedingen. Consistent overheidshandelen is een randvoorwaarde voor effectieve implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving door bedrijven.

Dit vraagt om:

- een consistente lijn vanuit ministeries, uitvoeringsorganisaties en toezichthouders over doelen, verwachtingen en samenhang van duurzaamheidswetgeving;
- voorspelbaarheid in beleid en implementatie, zodat bedrijven investeringsbeslissingen kunnen nemen op basis van stabiele uitgangspunten;
- een betere afstemming tussen beleidsterreinen, zodat duurzaamheidsdoelen niet doorkruist worden door tegenstrijdig beleid op andere beleidsterreinen;
- toepassing van duurzaam en verantwoord ondernemen binnen de hele overheid, waaronder overheidsinkoop, overheidsaanbestedingen, subsidies en in de uitvoeringspraktijk;
- het actief uitdragen van een consistent narratief: implementatie van duurzaamheidswetgeving is niet alleen een compliance-opgave, maar ook een middel om risico's te verminderen, ketens toekomstbestendiger te maken, leveringszekerheid te borgen, verdienvermogen van bedrijven te vergroten en maatschappelijke waarde te creëren.

Bevinding 4: Voor de effectiviteit van de integrale aanpak is een daarmee samenhangende geïntegreerde benadering in het toezicht van belang

Een geïntegreerde benadering van de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving door bedrijven is mogelijk - en ligt ook voor de hand - als gevolg van drie gedeelde elementen in deze wetten: een gedeelde doelstelling (het voorkomen en beperken van negatieve gevolgen van bedrijfsactiviteiten voor mens, milieu en klimaat), een gedeelde werkelijkheid (de ketens, ketenpartners, risicogebieden en impacts waarop de verschillende wetten betrekking hebben zijn grotendeels dezelfde) en gedeelde verwachtingen van bedrijven, in het bijzonder waar het aankomt op het in kaart brengen van de keten en het identificeren van impacts maar ook op andere punten (vrijwel alle wetten bevatten elementen die functioneel overeenkomen met één of meer stappen van het OESO 6-stappenmodel en/of een ketencomponent).

Deze samenhang biedt enerzijds kansen voor een geïntegreerde implementatie, zoals de uitkomsten van het pilotproject laten zien. Tegelijkertijd draagt het ook een risico in zich dat bedrijven te maken krijgen met tegenstrijdige vereisten, bijvoorbeeld waar het gaat om de prioritering van negatieve gevolgen. In het kader van de pilot werd onder meer aangegeven door bedrijven dat zij behoefte hebben aan duidelijkheid over hoe toezichthouders omgaan met bedrijven die bij het in kaart brengen, prioriteren of aanpakken van negatieve gevolgen keuzes moeten maken tussen bepaalde risico's of ketens.

Dergelijke kwesties kunnen niet worden opgelost aan de hand van het OESO 6-stappenmodel. Dat is één van de redenen is geweest voor de ontwikkeling in het kader van het pilotproject van een roadmap met praktische handvatten voor de implementatie van duurzaamheidswetgeving specifiek voor bedrijven die te maken krijgen met overlappende of tegenstrijdige vereisten uit meerdere duurzaamheidswetten. Idealiter zijn dit vraagstukken waarover richting gegeven wordt vanuit de toezichthouder. Maar omdat het toezicht op de verschillende wetten belegd is bij verschillende toezichthouders, is dat in het geval van duurzaamheidswetgeving niet vanzelfsprekend.

Een geïntegreerde benadering in het toezicht is van belang voor de effectiviteit en toepasbaarheid van de integrale aanpak van duurzaamheidswetgeving. Niet alleen om oplossingen te bieden bij eventuele tegenstrijdigheden tussen de wetten, maar ook en vooral om zo effectief mogelijk bij te dragen aan de realisatie van het gedeelde doel achter de wetten.

Aanbeveling 4: Bevorder een geïntegreerde benadering van duurzaamheidswetgeving ook vanuit het toezicht en faciliteer in dat kader afstemming en/of samenwerking tussen de betrokken toezichthouders

Om versnippering te beperken, de effectiviteit en toepasbaarheid van de integrale aanpak te versterken en bij te dragen aan het realiseren van de gedeelde doelen achter de verschillende duurzaamheidswetten is het van belang dat er ook vanuit het toezicht sprake is van een geïntegreerde benadering.

Dit vraagt om:

- het faciliteren van een gezamenlijke verkenning door de toezichthouders bij de relevante wetten van de overlap en verschillen in de wetgeving en het toezicht daarop, en van de aspecten waarop de toezichthouders elkaar zouden kunnen versterken bij het bereiken van het achterliggende doel van de wetten;

- het bevorderen van een geïntegreerde benadering vanuit het toezicht waarbij in ieder geval oog is voor samenhang tussen de wetten en ruimte is voor afstemming tussen de toezichthouders, maar ook mogelijkheden bestaan voor meer geformaliseerde samenwerking tussen toezichthouders met behoud van de eigen missie en interne prioritering.

Bevinding 5: De huidige informatievoorziening is versnipperd en vergroot de door bedrijven ervaren regeldruk

Bedrijven krijgen informatie over duurzaamheidswetgeving via verschillende ministeries, toezichthouders, uitvoeringsorganisaties, brancheorganisaties en private adviseurs. Daarbij wordt wetgeving vaak per afzonderlijke wet uitgelegd, met eigen terminologie, eigen formats en eigen accenten.

Dat vergroot de complexiteit. Bedrijven ervaren nieuwe wetgeving daardoor regelmatig als een reeks losse verplichtingen, terwijl er in de praktijk juist veel overlap bestaat. Een consistente uitleg over doelen, samenhang en praktische toepassing kan bijdragen aan minder verwarring, minder ervaren regeldruk en snellere implementatie.

Aanbeveling 5: Versterk de regiefunctie van het MVO-steunpunt van RVO

Bedrijven zijn geholpen met één herkenbare en consistente lijn vanuit de overheid. Daarbij moet niet elke wet opnieuw als iets volledig nieuws worden gepresenteerd, maar moet juist duidelijk worden gemaakt hoe wetten met elkaar samenhangen en hoe bedrijven daar praktisch mee om kunnen gaan.

Het MVO-steunpunt van RVO ligt voor de hand als centrale publieke regisseur voor deze informatievoorziening, mits deze rol rijksbreed wordt gedragen, een toereikend budget beschikbaar wordt gesteld en het steunpunt inhoudelijk gevoed wordt door de betrokken

ministeries, toezichthouders en uitvoeringsorganisaties. Andere bestaande kanalen zoals branche- en ketenorganisaties, Future Up, Kamer van Koophandel, SER, Global Compact en andere ondersteunende partijen, kunnen deze informatie vervolgens verder verspreiden naar hun achterban.

Dit vraagt om:

- versterking van het MVO-steunpunt van RVO als rijksbrede regisseur en verantwoordelijke voor het genereren van praktische uitleg, instrumenten en ondersteuning m.b.t. EU-duurzaamheidswetten;
- praktische hulpmiddelen, kennismaterialen, trainingen en communicatiemateriaal in begrijpelijke taal;
- afstemming met ministeries, toezichthouders en uitvoeringsorganisaties over kernboodschappen;
- actieve verspreiding via bestaande kanalen zoals branche- en ketenorganisaties, Future Up, Kamer van Koophandel, SER, Global Compact en andere ondersteunende partijen die in dit verband een loketfunctie kunnen vervullen.

Bevinding 6: Bedrijven hebben behoefte aan vertaling naar de bedrijfspraktijk

Bedrijven hebben behoefte aan praktische ondersteuning om duurzaamheidsverplichtingen te vertalen naar hun organisatie, processen, ketens en keuzes in de praktijk. Juridische uitleg alleen is onvoldoende; bedrijven zijn vooral geholpen met concrete hulpmiddelen, herkenbare voorbeelden, sectorspecifieke toepassingen, praktische taal en mogelijkheden om van andere bedrijven te leren.

Dit geldt met name voor de bredere groep bedrijven, inclusief het MKB, die bereid is stappen te zetten maar niet altijd beschikt over voldoende capaciteit, expertise of middelen (‘early majority’). Bedrijven geven daarnaast aan dat inzicht in de businesscase van een geïntegreerde aanpak belangrijk is voor adoptie. Daarbij gaat het niet alleen om mogelijke kostenbesparing en vermindering van dubbele implementatielasten, maar ook om kansen zoals betere risicobeheersing, sterkere ketenrelaties, efficiëntere processen en meer ruimte voor verduurzaming en positieve impact.

Uit de pilot komt ook naar voren dat bedrijven ketenrisico’s vaak niet zelfstandig kunnen aanpakken. Zij hebben behoefte aan flexibele, laagdrempelige samenwerking met ketenpartners die aansluit op concrete ketenspecifieke vraagstukken. Bestaande sectorale samenwerkingsvormen (convenanten) kunnen hierbij een rol spelen, maar worden niet altijd als passend ervaren.

Aanbeveling 6: Breng de geïntegreerde aanpak van pilot naar praktijk

De in het project ontwikkelde roadmap, training en e-learning bieden een praktisch vertrekpunt om de geïntegreerde aanpak toepasbaar te maken voor bedrijven. Voor brede toepassing is doorontwikkeling en opschaling nodig via kanalen die dicht bij de bedrijfspraktijk staan. Branche- en ketenorganisaties en andere bedrijvennetwerken spelen hierbij een belangrijke rol.

Dit vraagt om:

- brede verspreiding van de roadmap Integrale Aanpak via een communicatiecampagne, met name gericht op de zgn. early majority-bedrijven;
- een centrale rol en ondersteuning voor branche- en ketenorganisaties en andere belangenorganisaties bij de uitrol naar bedrijven;
- financiering voor branche- en ketenspecifieke ondersteuning en implementatieactiviteiten;
- doorontwikkeling van de trainingsmodule en e-learning voor verschillende sectoren maar ook voor verschillende functies/afdelingen binnen bedrijven, zoals inkoop, supply chain management, juridische zaken en duurzaamheid. Hierbij is het belangrijk dat sectorspecifieke wetgeving wordt meegenomen en de gebruikte taal en voorbeelden aansluiten bij de praktijk;
- stimuleren van peer-learning activiteiten en het identificeren en delen van 'best practices' tussen bedrijven.

Bevinding 7: Problemen bij data-uitwisseling en gebrek aan standaardisatie vormen een belangrijke component van de door bedrijven ervaren regeldruk

De pilot laat zien dat dataverzameling, databeheer en data-uitwisseling een grote bron van regeldruk vormen voor bedrijven. Door klimaat- en duurzaamheidswetgeving ontstaan nieuwe data-eisen in volledige waardeketens, zowel upstream als downstream. Bedrijven krijgen daardoor te maken met informatievragen van veel ketenpartners, soms tot ver voorbij tier 1.

Data is nodig om risico's te identificeren, keuzes te onderbouwen en voortgang zichtbaar te maken. Tegelijkertijd bestaat het risico dat data een doel op zichzelf wordt. Wanneer veel capaciteit en budget opgaan aan het verzamelen en aanleveren van data, blijft er minder ruimte over voor daadwerkelijke verduurzaming en verbetering in ketens.

De roep vanuit bedrijven om betere datakwaliteit, vergelijkbaarheid, harmonisatie en standaardisering is groot. Veel bedrijven leveren aan meerdere ketens en sectoren. Wanneer elke sector, ketenpartner of wet een eigen format, platform of uitvraag ontwikkelt, neemt de regeldruk dus toe.

Daarom is sector overstijgende regie nodig op datastandaarden, interoperabiliteit en hergebruik van ketendata. Standalone initiatieven en gesloten systemen kunnen de uitvoerbaarheid bemoeilijken, marktverstorend werken en zetten vooral MKB-bedrijven op achterstand.

Aanbeveling 7: Faciliteer de doorontwikkeling van (bestaande) betrouwbare, uitwisselbare en toegankelijke datasystemen

Om de regeldruk te verminderen die samenhangt met data-uitwisseling is meer en sectoroverstijgende regie nodig op harmonisatie, interoperabiliteit en betrouwbare data-uitwisseling. Daarbij zou zoveel mogelijk moeten worden aangesloten op bestaande standaarden, datamodellen en infrastructuren voor productidentificatie en data-

uitwisseling. Nieuwe gesloten systemen of platforms achter betaalmuren zetten het MKB op achterstand en moeten zoveel mogelijk worden voorkomen, zeker waar het gaat om essentiële duurzaamheidsdata die breed in ketens nodig is.

Dit vraagt om:

- een nationale routekaart voor data-uitwisseling rond duurzaamheidswetgeving, in bijzonder voor CSRD en andere wetten met sterke datacomponent;
- sectoroverstijgende afstemming over standaarden, formats en datamodellen;
- interoperabiliteit als uitgangspunt bij nieuwe digitale initiatieven;
- aansluiting op bestaande internationale standaarden en data-infrastructuren voor productherkenning en data-uitwisseling binnen productieketens;
- hergebruik van data, zodat bedrijven gegevens zoveel mogelijk één keer kunnen vastleggen en meervoudig kunnen gebruiken;
- waarborgen voor open, toegankelijke en herbruikbare duurzaamheidsdata;
- voorkomen van gesloten systemen en betaalmuren voor essentiële data-infrastructuur;
- betrokkenheid van onder meer relevante ministeries, CEN/CENELEC, branche- en ketenorganisaties, GS1NL, TNO, toezichthouders, douane, Evofenedex en andere ketenpartijen;
- verkenning van de rol van het ambassadenetwerk bij het verkrijgen van betrouwbare ketendata uit productielanden.

Bevinding 8: Europese samenhang is nodig voor een gelijk speelveld

Veel duurzaamheidswetgeving komt voort uit Europese regelgeving en veel waardeketens zijn internationaal georganiseerd. Bedrijven geven aan dat zij behoefte hebben aan een gelijk speelveld en eenduidigheid in interpretatie, implementatie, informatievoorziening en toezicht tussen lidstaten. Deze samenhang zou niet alleen nationaal moeten worden georganiseerd.

Aanbeveling 8: Breng de geïntegreerde benadering actief in op Europees niveau

Nederland kan de geïntegreerde benadering actief inbrengen op Europees niveau. Daarbij gaat het niet alleen om het verminderen van regeldruk, maar ook om betere uitvoerbaarheid en een grotere kans dat de achterliggende doelen worden bereikt.

Als Europese harmonisatie op korte termijn niet haalbaar is, kan Nederland samenwerking zoeken met een kopgroep van gelijkgestemde lidstaten. Samenwerking met landen die al vergelijkbare nationale due diligence wetten en -initiatieven kennen, draagt bij aan meer eenduidigheid in informatievoorziening, toezicht en praktische toepassing.

Dit vraagt om:

- de ontwikkeling van een Nederlandse strategie voor Europese opschaling van de geïntegreerde benadering, waaronder actieve agendering van de aanpak in Brussel;

- het zoeken van samenwerking met gelijkgestemde lidstaten op onder andere gezamenlijke voorlichting, implementatiehulpmiddelen en toezichtprincipes;

- afstemming tussen Nederlandse belanghebbenden, uitvoeringsorganisaties en ministeries over de Europese inzet.

Bijlage: Opdracht en verantwoording van uitvoering van het pilotproject

Opdracht pilotproject

Bedrijven hebben te maken met steeds meer Europese regels over verantwoord en duurzaam ondernemen. Voorbeelden zijn de CSRD, CSDDD, Ontbossingsverordening (EUDR), Anti-dwangarbeidverordening (FLR) en de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid in EU-regelgeving over circulariteit (UPV). Elke wet heeft eigen doelen en regels en er is soms sprake van overlap tussen de wetten. Ook worden deze wetten uitgevoerd door verschillende ministeries en toezichthouders. Zelfs Nederlandse bedrijven die niet direct onder deze wetten vallen, krijgen vaker vragen van andere bedrijven in hun keten.

In de praktijk benaderen bedrijven deze wetten vaak als losstaand en zijn de samenhang en mogelijke overlap tussen wetten veelal onduidelijk. Wanneer bedrijven elke wet apart moeten uitvoeren, zorgt dat voor meer regels, meer papierwerk en extra kosten. Zeker voor grote bedrijven met complexe waardeketens kan dit tot aanzienlijke cumulatieve lasten leiden. Maar omdat de meeste EU-duurzaamheidswetten doorwerken in de keten krijgt ook het MKB te maken met een stapeling van – soms tegenstrijdige – verplichtingen. Dit maakt het lastiger om de doelen van de wetten — zoals het beschermen van mensenrechten, klimaat en het milieu — te behalen.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is daarom in april 2025 gestart met een pilotproject ‘Geïntegreerde implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving’. Doel van dit project was om een geïntegreerde benadering te ontwikkelen waarmee bedrijven de verschillende duurzaamheidsregels op een samenhangende manier kunnen toepassen. Daarbij moest worden aangesloten op wat bedrijven al doen en op bestaande internationale richtlijnen, zoals die van de OESO over verantwoord internationaal zakendoen en die van de Verenigde Naties over mensenrechten en bedrijven.

Een geïntegreerde aanpak helpt bedrijven om slimmer en efficiënter aan EU-duurzaamheidswetgeving te voldoen. Zo hoeven ze minder dubbel werk te doen, dalen de kosten en wordt het duidelijker wat er van hen wordt verwacht. Deze aanpak kan bedrijven ondersteunen met duidelijke stappen, zodat ze niet verdwaald raken in het woud van regels. Het gevolg is meer overzicht en samenhang en minder regeldruk. Een voordeel is ook dat het bijdraagt aan het versterken van de Nederlandse waardeketens en zo aan het verdienvermogen en de leveringszekerheid van Nederlandse bedrijven. Met deze aanpak wil het ministerie het voor bedrijven makkelijker maken om toekomstbestendig zaken te doen. Door een slimmere toepassing van de regels wordt duurzaam ondernemen haalbaarder én aantrekkelijker voor Nederlandse bedrijven zonder verminderde positieve impact in de keten.

Het ministerie heeft prof. mr Liesbeth Enneking (Erasmus School of Law), Ewald Wermuth (foodFIRST en oud-voorzitter Voedingsmiddelenconvenant), Manon Wolfkamp (RBConnect) en Roxana de Raad (Future Up (voorheen MVO Nederland)) de opdracht gegeven om binnen het pilotproject gezamenlijk zo’n geïntegreerde benadering te ontwikkelen. Hierbij was het nadrukkelijk niet de bedoeling van het pilotproject om wetten of wetgevingstrajecten te veranderen. Het gaat juist om het mogelijk maken van een geïntegreerde implementatie ervan door bedrijven.

Het pilotproject bestond uit vier deelprojecten die onderling nauw hebben samengewerkt:

- een deelproject gericht op het analyseren van de inhoudelijke overlap tussen bestaande en aankomende EU-duurzaamheidswetgeving en het ontwikkelen van een samenhangende implementatiebenadering;
- een deelproject gericht op het organiseren en faciliteren van stakeholderdialoogsessies;
- een deelproject gericht op het ontwikkelen van een interactieve trainingsmodule voor capaciteitsopbouw rond geïntegreerde implementatie van duurzaamheidswetgeving;
- een deelproject gericht op het opzetten en faciliteren van een klankbordgroep en een e-learning rond geïntegreerde implementatie van duurzaamheidswetgeving (community of practice).

Hoewel het op papier om gescheiden deelprojecten ging, werd er in de praktijk gedurende de looptijd van het project nauw samengewerkt tussen de verschillende deelprojecten aan de ontwikkeling van een geïntegreerde benadering voor de implementatie van EU-duurzaamheidswetgeving door bedrijven. Daarbij werden inzichten, ideeën en concepten vanuit de werkgroep overgenomen, praktisch vertaald en getoetst in de stakeholderdialoogsessies, de training en de klankbordgroep en e-learning, en vormden de daarbij opgedane inzichten, ideeën en bevindingen weer input voor de werkgroep voor de verdere doorontwikkeling van de geïntegreerde benadering.

Pilot uitgangspunten

De pilot is uitgevoerd vanuit de behoefte aan een meer samenhangende en toepasbare benadering van EU-duurzaamheidswetgeving voor bedrijven die actief zijn in ketens. Daarbij is niet alleen gekeken naar de ontwikkeling van een geïntegreerde benadering zelf, maar ook naar de randvoorwaarden die nodig zijn om deze benadering in de praktijk effectief en efficiënt toe te passen.

Voor de pilot zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **Focus op toepassing niet aanpassing van wetgeving**

  Een belangrijk uitgangspunt van het pilotproject was dat het daarin niet zou gaan om aanpassingen in bestaande EU-duurzaamheidswetgeving, maar juist om een meer efficiënte en effectieve toepassing van de wetten. Vanuit de gedachte dat regeldrukvermindering gerealiseerd kan worden door bedrijven te ondersteunen bij het slim en doelmatig implementeren van de bestaande regels.

- **Gerichte afbakening van wetgeving**

  In overleg met de opdrachtgever is ervoor gekozen om de ontwikkeling van de geïntegreerde aanpak te richten op een afgebakende selectie van wetten. Daarbij is bewust gekozen voor wetgeving rondom ketenverantwoordelijkheid en due diligence, vanwege de inhoudelijke samenhang, urgentie en te verwachten overlap in verplichtingen voor bedrijven.

- **Werkbare scope binnen een complex wetgevingslandschap**

  Gezien de omvang en complexiteit van het bredere Europese duurzaamheidswetgevingslandschap was het binnen de scope van dit pilotproject niet haalbaar of doelmatig om alle EU-duurzaamheidswetgeving volledig mee te nemen. Wel is binnen het project verkend in hoeverre de ontwikkelde aanpak ook toepasbaar is op andere wetten en thema's, zowel binnen de context van verantwoord en duurzaam ondernemen als daarbuiten. De bevindingen hierover vormen input voor eventuele doorontwikkeling en zijn in de eindrapportage toegelicht.

- **Toepasbaarheid voor verschillende typen bedrijven**

  De geïntegreerde benadering moet werkbaar zijn voor bedrijven met verschillende niveaus van ervaring, capaciteit en volwassenheid op het gebied van de implementatie van duurzaamheidswetgeving. Dit betreft zowel bedrijven die rechtstreeks onder wettelijke verplichtingen vallen als bedrijven die indirect, bijvoorbeeld via informatieverzoeken van ketenpartners, met duurzaamheidswetgeving te maken krijgen.

- **Aandacht voor de brede middengroep bedrijven ('early majority')**

  De uitvoerende partijen hebben zich nadrukkelijk gericht op de brede middengroep van welwillende bedrijven ('early majority') die stappen wil zetten met de implementatie van duurzaamheidswetgeving, maar behoefte heeft aan praktische ondersteuning, duidelijke verwachtingen en toepasbare hulpmiddelen. Juist deze groep, waaronder veel MKB-bedrijven, kan een belangrijke rol spelen bij verdere en snellere opschaling van duurzaamheidspraktijken in ketens.

- **Geen strikt onderscheid tussen MVO en IMVO**

  In de pilot is geen strikt onderscheid gemaakt tussen MVO en IMVO. Europese duurzaamheidswetgeving werkt breed door in nationale, Europese en internationale ketens. De relevante verplichtingen en verwachtingen kunnen daarmee betrekking hebben op producten, diensten en bedrijfsactiviteiten binnen Nederland, binnen de EU en in internationale waardeketens.

- **Brede toegankelijkheid van resultaten**

  Een aanvullend uitgangspunt van de uitvoerende partijen was dat de ontwikkelde inzichten en instrumenten breed toegankelijk moeten zijn. De pilotuitkomsten zijn daarom zoveel mogelijk 'open source' beschikbaar gemaakt, zodat bedrijven, brancheorganisaties en andere belanghebbenden deze kosteloos kunnen gebruiken voor eigen toepassing en verdere doorontwikkeling.

Pilotwerkwijze

De pilot is uitgevoerd via een transparant en participatief proces, met betrokkenheid van bedrijven, overheid, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, experts en andere belanghebbenden. De werkwijze was erop gericht om juridische expertise, beleidsmatige inzichten en praktijkervaringen van bedrijven met elkaar te verbinden.

De werkwijze bestond uit de volgende onderdelen:

- **Regiegroep**

  Gemiddeld eens per twee maanden werd er overlegd met de opdrachtgever over de voortgang en de inhoud van het project. Ook andere noodzakelijke beheersbeslissingen werden in deze groep genomen.

- **Projectgroep**

  Op regelmatige basis vond er overleg plaats tussen de uitvoerende projectpartners zowel over de inhoud van het project als over de voortgang. Binnen het project waren de activiteiten in de verschillende werkstromen onderling sterk van elkaar afhankelijk. Dit maakte voortdurende inhoudelijke afstemming tussen de projectpartners noodzakelijk.

- **Stakeholderdialogen**

  FoodFIRST organiseerde vier stakeholderdialogen, op 27 juni 2025, 23 september 2025, 12 december 2025 en 13 maart 2026. Tijdens deze sessies werden praktijkervaringen, knelpunten, behoeften en aandachtspunten opgehaald bij een brede groep belanghebbenden. In totaal namen ongeveer 110 deelnemers deel. De verslagen van deze bijeenkomsten zijn steeds beschikbaar gemaakt via de website van foodFIRST.

- **Werkgroep van deskundigen**

  De input uit de stakeholderdialogen werd benut door een multidisciplinaire werkgroep van inhoudelijk deskundigen vanuit Erasmus School of Law die onder leiding stond van prof. Liesbeth Enneking. De werkgroep had tot taak om een analyse te maken van inhoudelijke overlap tussen bestaande en aankomende EU-duurzaamheidswetgeving en een samenhangende implementatiebenadering te ontwikkelen. De werkgroep organiseerde brainstormsessies van de werkgroep zelf en met de projectgroep en hield bijeenkomsten met specifieke groepen van experts. Ook participeerden de werkgroepleden in de multistakeholdersessies en de pilot-trainingen. Daarnaast vond er intensieve afstemming plaats over de inhoud van de geïntegreerde benadering met de overige projectpartners. Voor het overige hadden de activiteiten van de werkgroep het karakter van desktop research, waarbij vanuit de eigen expertise en waar relevant in onderlinge afstemming gewerkt werd aan de analyse van de geselecteerde wetten en aan het genereren van inzichten over en elementen van de geïntegreerde benadering.

- **Toetsing in de praktijk**

  De voortschrijdende inzichten uit de werkgroep werden getoetst en aangescherpt via verschillende activiteiten van de andere deelprojecten binnen de pilot, waaronder de multistakeholdersessies. Tijdens een eerste interactieve pilottraining op 21 en 28 november 2025 werd de aanpak besproken met koploperbedrijven uit de klankbordgroep van Future Up. In een tweede pilottraining op 10 en 17 april 2026 werd de aanpak verder getest met schakelpartijen aan de hand van een roadmap, gericht op toepassing door de ‘early majority’ bedrijven. Aanvullende feedback werd opgehaald via de klankbordgroep van Future Up op 2 april 2026. Ook werd op 16 april 2026 een webinar georganiseerd, waarin inzichten uit de verschillende werkstromen praktisch zijn vertaald en gedeeld.

- **Doorontwikkeling van materialen**

  Op basis van opgehaalde feedback tijdens de pilottrainingen, multistakeholdersessies, klankbordgroep en webinar werden de aanpak, bijhorende roadmap en ondersteunende materialen verder aangescherpt. RBConnect heeft op basis hiervan onder meer een trainingsmodule voor ketenpartijen ontwikkeld. Future Up heeft een e-learning ontwikkeld. Beiden zijn bedoeld voor 'early majority' bedrijven die behoefte hebben aan praktische ondersteuning bij het toepassen van de geïntegreerde benadering.

Resultaten

De pilot heeft geleid tot een aantal concrete producten die bedrijven, brancheorganisaties/ketenpartijen en andere belanghebbenden kunnen ondersteunen bij de toepassing van een geïntegreerde benadering van duurzaamheidswetgeving.

Binnen het pilotproject is het volgende ontwikkeld:

- een analyse van inhoudelijke overlap tussen bestaande en aankomende EU-duurzaamheidswetgeving;
- een geïntegreerde benadering voor de implementatie van relevante keten- en due-diligencewetgeving;
- een roadmap Integrale Aanpak voor toepassing van deze geïntegreerde benadering;
- een tweedaagse trainingsmodule *Grip op duurzaamheidsregels. Met één praktische aanpak de regie pakken en ketenwetgeving beheersbaar maken* (inclusief bijbehorend handboek en serious game) gericht op 'early majority' bedrijven;
- een e-learning module *Grip op EU-duurzaamheidswetgeving* waarin de geïntegreerde benadering en roadmap praktisch toepasbaar zijn gemaakt voor bedrijven (gericht op 'early majority');
- vier stakeholderdialogen met bevindingen;
- overkoepelende en samenhangende aanbevelingen voor verdere beleidsvorming.

Deze producten zijn erop gericht om bedrijven praktisch houvast te bieden bij het begrijpen, toepassen en organiseren van duurzaamheidsverplichtingen in ketens. Daarbij ligt de nadruk op het verminderen van complexiteit, het versterken van handelingsperspectief en het bevorderen van een meer samenhangende toepassing in de praktijk.

Projectorganisatie

De pilot is uitgevoerd door de betrokken uitvoerende partijen, in afstemming met de opdrachtgever en met betrokkenheid van relevante stakeholders. Gedurende de looptijd

zijn inhoudelijke voortgang, voortschrijdende inzichten en afstemming tussen de verschillende werkstromen besproken in de veelvuldig bij elkaar gekomen projectgroep.

Daarnaast zijn planning, budget, tussentijdse resultaten en eventuele aanpassingen in de uitvoering besproken in de tweemaandelijkse regiegroep onder leiding van het ministerie van EZK. In deze regiegroep werd ook besloten om de doorlooptijd van de pilot te verlengen tot en met 30 april 2026 en de opdracht van Future Up op onderdelen aan te passen.

De projectstructuur bood ruimte om gedurende de pilot in te spelen op nieuwe inzichten, praktische signalen uit het bedrijfsleven en ontwikkelingen in het bredere wetgevingslandschap. Hierdoor konden de producten en werkwijze gedurende het traject worden aangescherpt en beter worden afgestemd op de behoeften van de beoogde gebruikers.